

Date: 09-09-2024

Position paper
t.b.v. Deskundigenbijeenkomst Energiewet 10 september 2024, Eerste Kamer der Staten Generaal

Geachte leden van de Eerste Kamer,

De Vereniging Energie voor Mobiliteit en Industrie (VEMOBIN) en de Vereniging van Nederlandse Tankopslagbedrijven (VOTOB) maken graag gebruik van deze gelegenheid om onze standpunten over de voorgestelde Energiewet met u te delen. We zullen ons in het bijzonder richten op de ordening van de waterstofmarkt en de uitbreiding van de bevoegdheden van publieke infrastructuurbedrijven.

Algemeen

De voorgestelde Energiewet biedt belangrijke kansen om de energietransitie in goede banen te leiden en de werking van de energiemarkt te verbeteren. De huidige situatie, met name voor energie-intensieve bedrijven, is echter zorgwekkend. Zij ondervinden nadelige gevolgen van de hoge netwerktarieven en elektriciteitsprijzen, die aanzienlijk lager zijn in omliggende landen. Verder wordt het investeringsklimaat negatief beïnvloed door de trage vergunningverlening voor nieuwe installaties, de vertraagde uitrol van benodigde infrastructuur (zoals buisleidingen en hoogspanningskabels), en het gebrek aan een solide businesscase voor de productie van bijvoorbeeld groene waterstof. Deze factoren verzwakken de concurrentiepositie van Nederlandse bedrijven.

Ondanks deze uitdagingen blijven onze leden bereid te investeren in verduurzaming, evenals in de productie, opslag en levering van duurzame energie. Echter, de moeilijkheid om investeringen aan te trekken wordt vergroot door een fundamenteel probleem in het wetsvoorstel. Dit kan verstrekende gevolgen hebben voor de ontwikkeling van de waterstofmarkt, die immense (private) investeringen vraagt en nu nog maar in de kinderschoenen staat.

Marktverstoring

Een belangrijk knelpunt in de Energiewet bevindt zich in Artikel 3.19, dat infrastructuurbedrijven voor gas toestaat om waterstofgasopslagen en -terminals te ontwikkelen, onderhouden, beheren en exploiteren. In het vierde lid, onderdeel e, wordt deze bevoegdheid verder uitgebreid met infrastructuur voor de invoer, uitvoer, doorvoer, omzetting of overslag van waterstofgas of waterstofdragers. Lid 4, onderdeel f, geeft dit soort bedrijven de bevoegdheid om datzelfde te doen met CO₂. Dit geeft publieke infrastructuurbedrijven, zoals Gasunie, verregaande bevoegdheden om te concurreren met private partijen.

Deze uitbreiding leidt tot marktverstoring, omdat publieke infrastructuurbedrijven door hun overheidspositie oneigenlijke concurrentievoordelen hebben ten opzichte van private spelers. Hierdoor worden private initiatieven ontmoedigd, wat het risico vergroot dat de waterstofmarkt in Nederland nooit volledig tot ontwikkeling komt.

In de Memorie van Toelichting wordt dit erkend¹. Hierin staat dat publieke infrastructuurbedrijven, vanwege hun staatsgerelateerde achtergrond, concurrentievoordelen hebben die marktpartijen even kunnen weerhouden om nieuwe activiteiten te ondernemen. Dit zou risico's kunnen opleveren voor zowel het systeembeheer als voor de aandeelhouders, waaronder de staat zelf.

¹ <https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2023D25429>, pagina 62

Ondanks deze erkenning zijn er geen clausulerende bepalingen opgenomen ten aanzien van waterstofgas in Artikel 3.19, lid 4. Dit vormt de eerdergenoemde fundamentele weeffout in het wetsvoorstel.

De Autoriteit Consument & Markt (ACM) heeft in een afwegingskader, dat in 2017 op verzoek van de Minister naar aanleiding van Kamervragen is opgesteld, vergelijkbare zorgen geuit en aangevoerd dat deze situatie kan leiden tot hogere kosten voor consumenten. Daarnaast verwachten wij dat deze ontwikkeling de afhankelijkheid van landen buiten de Europese Unie juist vergroot in plaats van verkleint.

Volgens het afwegingskader van de ACM zou de rol van netbeheerders alleen mogen worden uitgebreid wanneer de markt een bepaalde activiteit niet oppakt en wanneer uit een maatschappelijke kosten-batenanalyse (mkba) blijkt dat dit op lange termijn verstandig is. Aan beide voorwaarden is niet voldaan.

Ons belangrijkste bezwaar tegen de uitbreiding van de verantwoordelijkheden van publieke infrastructuurbedrijven is dat er geen sprake is van aantoonbaar marktfalen. Integendeel, er zijn verschillende private partijen die al actief zijn in de waterstofketen, met aanzienlijke investeringen of concrete plannen. Indien er wordt overwogen publieke infrastructuurbedrijven een rol te geven in de waterstofketen, dient eerst expliciet te worden aangetoond dat er sprake is van marktfalen.

Proces en samenhang met andere wetgeving

Het is opmerkelijk dat deze specifieke uitbreiding van bevoegdheden pas laat in het wetgevingsproces is toegevoegd (14 februari 2024) via een nota van wijziging, zonder dat hierover consultatie heeft plaatsgevonden met het betrokken bedrijfsleven. Een motie in de Tweede Kamer (36 378, nr. 83 van de leden Vermeer/Erkens), die beoogde deze kwestie te regelen, werd met een kleine meerderheid verworpen (72 voor, 78 tegen).

Belangrijk om te vermelden is dat het Europese Decarbonisatiepakket uiterlijk in april 2026 via de structuur van deze Energiewet zal worden geïmplementeerd. Mocht de ontwikkeling van waterstofgasopslagen en -terminals door marktfalen niet tot stand komen, dan kan op dat moment alsnog een rol voor Gasunie worden overwogen.

Conclusie: De voorgestelde Energiewet biedt kansen voor de energietransitie, maar bevat tegelijkertijd een fundamentele fout met betrekking tot de rol van publieke infrastructuurbedrijven in de waterstofmarkt. We verzoeken de Eerste Kamer nadrukkelijk om dit aspect te adresseren, en de minister te verzoeken om het aantonen van marktfalen als conditionaliteit te verankeren in de wet of beperkende voorwaarden op te leggen via een AMvB. Daardoor komt de focus te liggen op een marktgerichte aanpak en het voorkomen van marktverstoring.

Wij staan uiteraard open voor verdere dialoog en toelichting.

Maarten van Gaans – Gijbels
Hoofd Klimaat, Milieu en Public Affairs

Willem-Henk Streeksra
Directeur VOTOB